

Ажаман І. А.

ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

В статті розкривається актуальність дослідження факторів, які впливають на розвиток будівництва в сільському господарстві України. Виявлено, що до таких факторів можна віднести: економічні, політико-правові, соціально-культурні, демографічні, психологічні тощо. Серед вказаної сукупності одне з провідних місць посідає група економічних факторів, які визначають можливості для організації виробничо-збутової діяльності сучасного підприємства, проведення наукових досліджень в галузі, освоєння техніко-технологічних напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених та інше. Економічні фактори розглядалися з позиції трьох рівнів – державного, регіонального та рівня підприємства. Визначені напрями впливу економічних факторів на розвиток будівництва в сільському господарстві.

Ключові слова: промислове та цивільне будівництво, сільське господарство, економічні фактори, розвиток, напрями впливу, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище.

ВСТУП

Розвиток промислового та цивільного будівництва в сільському господарстві здійснюється під впливом сукупності факторів, до яких доцільно віднести: економічні, політико-правові, соціально-культурні, демографічні, психологічні та інші. Також на розвиток будівництва в аграрній галузі впливає науково-технічний прогрес, завдяки якому з'являються нові технічні засоби, обладнання, технології, будівельні матеріали, джерела сировини. Для дослідження розвитку агробудівництва, на нашу думку, необхідно визначити найбільш повний перелік таких факторів, встановити напрямок їх впливу та здійснити класифікацію, що дозволить в подальшому більш повно та обґрунтовано описувати зміни, які проходили в даному секторі економіки.

Тенденції та динаміку розвитку будівництва розглядали в своїх дослідженнях Грінченко А.В., Сенів Б.Г., Федоренко В. Г. та інші [2,6,7]. Однак, в дослідженнях авторів не визначається роль та місце будівництва в сільському господарстві для формування конкурентоспроможної аграрної галузі та економіки країни в цілому. Проблема ефективності та стабільності сільського господарства, визначенню факторів, які впливають на динаміку його розвитку приділена увага в наукових працях Бородіної О., Кафлевської С.Г., Притули Х.М., Саблука П.Т. та інших [1,3-5]. Проте, в цих роботах не висвітленою залишається проблема формування сучасної матеріально-технічної бази агропідприємств та не визначена роль агробудівництва для вирішення цього завдання. Таким чином, в науковій літературі питання визначення факторів розвитку промислового та цивільного будівництва в сільському господарстві України не отримали достатнього відображення, а зважаючи на їх вагомість виникає необхідність проведення досліджень в даному напрямку.

Метою досліджень, результати яких наведені в статті, було визначення економічних чинників, які впливають на стан та динаміку розвитку промислового та цивільного будівництва в сільському господарстві. При вирішенні такої задачі були використані монографічний, хронологічний методи, досліджені законодавчо-нормативні акти та інші документи, які регулюють діяльність щодо розвитку будівництва в сільському господарстві.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведення досліджень, організація процесу будівництва, закупівля матеріалів, обладнання, пошук працівників та інші види діяльності, що пов'язані з будівництвом в галузі сільського господарства та процесом управління ним, неможливо здійснювати без фінансового забезпечення. Тому, одними з основних факторів, що визначають напрями та тенденції розвитку будівництва, є економічні. Їх сукупність пропонується розглядати на 3 рівнях: держави, регіону (області) та на рівні підприємства.

Такий розподіл пояснюється масштабністю впливу кожного фактору, а також тими суб'єктами, які мають до нього безпосереднє відношення.

На державному рівні до економічних факторів, які впливають на розвиток будівництва в аграрній сфері, можуть бути віднесені наступні:

- темпи росту ВВП;
- темпи інфляції;

- платіжний баланс держави;
- курс та стабільність національної валюти, імідж національної валюти;
- податкова політика держави, загальний відсоток податків в розрахунку на 1 отриману гривню;
- державні програми фінансування окремих напрямків досліджень, галузей, зокрема будівництва в сільському господарстві;
- митна політика держави, засоби підтримки національних виробників;
- політика розвитку та підтримки наукової діяльності (через сприяння функціонуванню наукових установ, інститутів, дослідницьких центрів та лабораторій); обсяги фінансування наукової діяльності в країні (відсоток від загальної суми витратної частини бюджету), в тому числі суми коштів, які виділяються на дослідження в галузі будівництва, пов'язані з освоєнням нових технологій, створення новітніх матеріалів;
- кредитна політика держави, що може відобразитися в пільгових, заохочувальних умовах при кредитуванні будівництва в аграрній сфері.

Зауважимо, що під «іміджем національної валюти» нами розуміється ступінь довіри до державних грошових знаків громадян країни (відсоток збережень (заощаджень) в національній валюті до загальної суми збережень), іноземних юридичних та фізичних осіб, інших держав тощо.

Перелічені фактори мають різнобічний вплив на розвиток будівництва в сільському господарстві – таблиця 1.

Таблиця 1. Напрямки впливу економічних факторів макросередовища на розвиток будівництва в сільському господарстві.

Фактор (група факторів)	Напрямок впливу	Ступінь впливу*	Пояснення
Темпи росту ВВП	прямий	1	Ріст валового внутрішнього продукту держави свідчить про позитивні тенденції економічного розвитку, формує передумови до збільшення бюджету та виділення асигнувань на підтримку наукової діяльності, фінансування цільових програм в сферах будівництва та сільського господарства
Темпи інфляції	зворотний	3	Інфляційні процеси обумовлюють зростання цін на сировину, матеріали, що удорожчує проекти будівництва в сільському господарстві, визначає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування, збільшує строки виконання робіт, строки окупності
Платіжний баланс держави (міжнародний)	нейтральний	1	Переважання експортного сальдо над імпортом свідчить про розвиток міжнародної торгівлі, зацікавленість в наукових розробках та результатах їх реалізації іноземними представниками, є передумовою до зростання валютних надходжень в країну. Останні можуть бути направлені на фінансування та підтримку діяльності в сфері агробудівництва; Імпорт в країну є також позитивним явищем для розвитку сільськогосподарського будівництва, так як може свідчити про практичне впровадження світового досвіду, новітніх розробок в галузі – закупівля та освоєння сучасних будівельних технологій, обладнання, матеріалів тощо.
Курс та стабільність національної валюти, імідж національної валюти	прямий	2	Стабільність національної валюти є фактором, що впливає на вартість проектів будівництва в сільському господарстві та межі її коливання. Так, при зниженні вартості національної валюти можливе підвищення витрат на будівництво (особливо при використанні іноземних матеріалів, обладнання).

Податкова політика держави	двосторонній	2	<p>Податкова політика держави впливає на ту частину грошових засобів, що залишаються на підприємстві і можуть бути направлені на інвестування будівельних проектів (як самими сільськогосподарськими підприємствами, так і підприємствами та установами інших галузей, що інвестуватимуть кошти в розвиток сільського господарства). Таким чином, податковий тиск впливає на здатність підприємств щодо фінансування наукової діяльності, безпосередньо будівельних робіт в галузі сільського господарства.</p> <p>Одночасно, податкові відрахування є джерелом наповнення дохідної частини бюджету, з якої в подальшому можуть фінансуватися будівельні проекти, розробки, в тому числі і в сільській місцевості.</p>
Державні програми фінансування	прямий	2	<p>Масштабність окремих будівельних проектів в сфері сільського господарства, їх значні терміни окупності, соціальна, культурна спрямованість, направленість на розвиток сільських територій в цілому формують необхідність розробки цільових програм, які будуть фінансуватися з державного бюджету. Для проектів загальносуспільного значення державне фінансування може бити одним з небагатьох можливих шляхів їх реалізації.</p>
Митна політика держави	прямий	1	<p>Митна політика, яка здійснюється державою, визначає умови для здійснення експортно-імпортних операцій, може сприяти (заважати) впровадженню вітчизняних новацій в сфері сільськогосподарського будівництва, використанню місцевих матеріалів, освоєнню сучасних напрацювань в галузі та світового досвіду щодо технологій, сировини, матеріалів.</p>
Політика розвитку та підтримки наукової діяльності	прямий	3	<p>Розвиток сільськогосподарського будівництва залежить від інноваційної складової. Сучасні технології, будівельні матеріали дозволяють зводити об'єкти сільськогосподарського цивільного та промислового призначення в більш короткі строки, з високими показниками якості, економічності експлуатації, пристосованості (адаптації) під вимоги конкретних споживачів, умов експлуатації. Все це підкреслює вагомість проведення наукових розробок в цьому напрямку. Проте, вони можуть бути «нецікавими» для приватних інвесторів (великі строки окупності, невизначеність їх потенційної ефективності і попиту). Отже, виникає об'єктивна необхідність державного сприяння через політику розвитку та підтримки наукової діяльності – фінансування, оподаткування, кредитування на пільгових умовах.</p> <p>Така політика держави може реалізуватися також і через систему фінансових пільг, якими користуватимуться підприємства, що здійснюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки в сфері сільськогосподарського будівництва за власні кошти та/або кредити банків.</p>
Кредитна політика держави	прямий	3	<p>Вона може бути дієвим інструментом підтримки розвитку окремих напрямків, галузей, підприємств, реалізації проектів (через зменшені відсотки та довгострокові кредити). Отже, вона може бути використана для сприяння розвитку промислового і цивільного будівництва на селі.</p>

* 1 – низький; 2 – середній; 3 - істотний

Вказані економічні фактори державного рівня відносяться до чинників макросередовища, що визначає неможливість суттєвого впливу на них окремого підприємства галузі та одночасний їх вплив на розвиток сільськогосподарського будівництва на регіональному рівні, діяльність підприємства тощо. Економічні фактори на рівні держави формують підґрунтя для дії факторів місцевого (регіонального) значення та на рівні окремого підприємства.

До економічних факторів на рівні регіону (області), які здійснюють вплив на розвиток сільськогосподарського будівництва, переважно відносяться програми, направлені на підтримку і фінансування:

- малого та середнього бізнесу;
- сільського господарства регіону;
- житлового будівництва в сільській місцевості;
- соціально-культурного розвитку на селі;
- газифікації, електрифікації, водопостачання, вирішення питань сполучення між окремими населеними пунктами, зокрема в сільській місцевості;
- інші програми, направлені на сприяння розвитку сільського господарства та покращення умов життя на селі, через нове будівництво об'єктів промислового та цивільного призначення, модернізацію, реконструкцію існуючих будівель і споруд.

Розглянемо економічні фактори на рівні підприємства. Можливість застосування сучасних будівельних технологій, матеріалів, техніки при зведенні об'єктів в аграрній сфері окремими підприємствами залежить від таких економічних показників, як результати їх господарсько-комерційної діяльності, фінансового стану, ефективності тощо. Сукупність зазначених показників доцільно розглядати як чинники, які створюють умови для розвитку будівництва сільськогосподарським підприємством. Такі економічні фактори відносяться до чинників внутрішнього середовища, отже їх вплив визначає можливості конкретної фірми реалізувати будівельні проекти, інвестувати кошти в зведення будівель та споруд промислового і цивільного призначення, інших об'єктів в сільській місцевості. До таких економічних факторів нами були віднесені наступні групи показників:

- показники ефективності виробничо-збутової діяльності (рентабельності виробництва, збуту; ефективності використання основних засобів (фондоозброєність, фондovіддача); питома вага витрат в розрахунку на одиницю продукції; питома вага адміністративних витрат, витрат на збут в загальній сум витрат; інші);
- показники фінансового стану (ліквідності, маневреності власних коштів, автономії, стійкості);
- показники ділової активності (оборотності активів, в т.ч. оборотних, оборотності власного капіталу, індекс росту ділової активності).

Крім перелічених відносних показників також важливе значення мають абсолютні показники, зокрема прибуток підприємства в динаміці, очікуваний прибуток в майбутніх періодах, величина та графік надходження виручки, інших готівкових коштів, величина заборгованостей, величина та графік погашення заборгованостей та інші.

Вказані показники створюють фінансові умови для інвестування будівельних проектів, а також залучення необхідних коштів інших установ, організацій, отримання кредитів банків.

Особливої уваги заслуговують такі фактори як рівень мотивації і стимулювання працівників (матеріальні стимули). Запроваджені в організації системи оплати праці, преміювання, штрафів здатні як позитивно, так і негативно впливати на зацікавленість працівників в реалізації будівельних проектів по зведенню промислових і цивільних об'єктів, їх активність щодо участі в розробці проектів управлінських рішень в даній галузі. Ці фактори відносяться до суб'єктивних, тому вимагають особливої уваги з боку керівництва певного підприємства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вище викладене, необхідно підкреслити вагомість економічних факторів та їх провідний вплив на розвиток промислового та цивільного будівництва в сільському господарстві.

В роботі групу економічних факторів запропоновано розглядати з позиції трьох рівнів – державного, регіонального (місцевого) та на рівні підприємства. Перші два рівні характеризуються переважно факторами, які визначають економічне становище країни та регіону в цілому, створюють умови для розвитку будівництва в аграрній сфері з точки зору сприятливої кредитної, інвестиційної, податкової та іншої політики тощо. Також сюди віднесені такі важелі як програми підтримки та розвитку галузей чи окремих напрямків (проектів), що фінансуються з коштів державного та місцевих бюджетів. Економічні чинники розвитку будівництва в сільському господарстві на рівні підприємства створюють можливості самостійно зводити споруди чи інвестувати кошти в будівництво шляхом наймання працівників будівельних організацій, залучення підрядників до спорудження об'єктів соціально-культурного, виробничого, обслуговуючого, житлово-комунального та іншого призначення.

Подальші дослідження щодо визначення факторів, які впливають на розвиток будівництва в сільському господарстві передбачатимуть поглиблені дослідження щодо напрямків впливу окремих економічних факторів та визначення інших чинників, які впливають на тенденції розвитку досліджуваної галузі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – №4. – С. 74-85.
2. Грінченко А.В. Стан та перспективи розвитку будівельного комплексу України / А.В. Грінченко // Збірник наукових праць ТДАУ (Економічні науки). – 2012. - №2. - С. 126-132.
3. Кафлевська С.Г. Соціально – економічні напрями відродження українського села / С.Г. Кафлевська // Збірник наукових праць ТДАУ (Економічні науки). – 2012. - №2. - С. 196-208.
4. Притула Х.М. Аналіз зовнішніх факторів розвитку сільських територій / Х.М. Притула // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21 – С. 124-131.
5. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П.Т. Саблук // Економіка України. – 2008. – №12. – С. 4-18.
6. Сенів Б.Г. Сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / Б.Г. Сенів // Інноваційна економіка. – 2011. - №7. – С. 19-24.
7. Федоренко В.Г. Концепція стратегії розвитку будівельного комплексу України на період до 2015 року / В.Г. Федоренко // Економіка та держава: Міжнародний науково-практичний журнал. – 2007. - №1. – С. 3-7.

Одержано 18.02.2013р.

© Ажаман Ірина Анатоліївна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту та управління проектами Одеської державної академії будівництва та архітектури, тел. (067)306-50-64, e-mail: ag_irisya@ukr.net